

УДК 787.1:372.3(075.8)

І. О. Сташевська, К. В. Полянська

**НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ Й МЕТОДИ МУЗИЧНОГО
РОЗВИТКУ Й ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОГО АПАРАТУ СКРИПАЛЯ
НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ГРИ
НА ІНСТРУМЕНТІ**

Значної популярності як в Україні, так і в інших розвинених країнах світу, здобула практика навчання дітей дошкільного віку гри на музичних інструментах. Разом із посиленням уваги фахівців різних напрямів до проблеми музичного виховання дошкільників як засобу різнобічного гармонійного розвитку їх особистості (духовної, емоційної, комунікативної сфери, творчого потенціалу, інтелекту тощо) у галузі вітчизняної музичної педагогіки усе ще зберігається значний розрив між теоретико-методологічними засадами музичного навчання, виховання й розвитку дошкільників та методичним забезпеченням, а також практичною реалізацією процесу їх навчання гри на класичному музичному інструменті, зокрема на скрипці.

Більшість методичних робіт та практичних посібників для початкового навчання гри на скрипці видана ще в радянські часи й розрахована на дітей молодшого шкільного віку (Б. Струве, А. Ямпольський, І. Лесман, Ю. Янкелевич, К. Мострас, М. Гарлицький, К. Радіонов). Але ж сьогодні перші уроки скрипкового виконавства все частіше починаються ще у дошкільному віці, а зміст і методи навчання дітей 3-5 років та дітей молодшого шкільного віку, без сумніву, суттєво різняться.

Недостатньо уваги в українському науковому просторі приділяється дослідженню зарубіжного досвіду в галузі музично-інструментального виховання дошкільнят. Практика початкового навчання гри на скрипці частіше спрямовується на ранню професіоналізацію, а не на гармонійний розвиток дитини, але, як відомо, занадто рання професіоналізація навчання може стати чинником гальмування загального розвитку дитини. Недостатньо уваги приділяється й розвитку творчих здібностей дитини, формуванню її образно-асоціативної сфери та художнього мислення, розвиненню навичок орієнтації в елементах сучасної музичної мови, ігровим та експериментальним формам освоєння інформації.

Відомий фахівець у галузі початкового навчання скрипкової гри М. А. Гарлицький підкреслював, що від того, як протікає музичне дитинство скрипаля, значною мірою залежить уся його подальша доля [1, с. 115]. На жаль, навіть незважаючи на сильне первісне бажання займатися музикою, часто можна спостерігати, як після перших же

уроків, пов'язаних із грою на інструменті, у дітей зникає ентузіазм. Не всі діти витримують перший рік навчання. Складність освоєння інструмента відштовхує їх від занять музикою. У зв'язку з цим центральним завданням початкового періоду музично-інструментального навчання має бути пробудження й збереження в дитині бажання музикувати за допомогою різноманітних дидактичних ігор. Безсумнівно, що музичне виховання починається з отримання певних знань і навчання не може перетворитися лише на розваги, але повинне бути захоплюючим процесом, що є необхідною умовою забезпечення ефективності будь-якої діяльності в будь-якому віці.

У зв'язку з вищезазначеним завданням цієї роботи є розгляд нетрадиційних ігрових форм і методів початкового навчання дітей дошкільного віку гри на скрипці, що спрямовані на творчий розвиток маленького „музиканта” та допомогу йому „граючи” подолати складний етап освоєння первісних навичок інструментального виконавства.

Важлива роль у початковому навчанні гри на музичному інструменті належить підготовчому „доінструментальному” періоду. Слід відразу відзначити, що розмежування етапів на доінструментальний, дозвуківий інструментальний, звуковий носить умовний характер. На практиці відбувається взаємодія та взаємодоповнення розглянутих нижче форм роботи. Особливо відзначимо, що, якщо дитина прийшла в клас з бажанням грати на скрипці, то бажано дати їй в руки інструмент уже на першому уроці, однак більшу частину часу початкових занять усе-таки варто присвятити підготовчим слуховим та руховим вправам. При плануванні елементів уроку необхідно враховувати реальні вікові й індивідуальні можливості й інтереси дитини.

Основне завдання навчально-виховної роботи в підготовчий період – розвиток музичних здібностей дитини, свободи й пластики рухів, психологічна й фізична підготовка до гри на скрипці. До змісту занять на цьому етапі варто включати акустичні експерименти з різноманітними звуковими джерелами, мовну декламацію, слухання музики різних стилів і жанрів, спеціальні гімнастичні вправи для зміцнення м'язів, розвитку м'язової свободи, гнучкості суглобів і координації рухів, елементи ритміки, вокальну й танцювальну імпровізацію, малювання під музику тощо.

Як відомо, найважливіша особливість дитячого сприйняття – низька здатність до диференціації різнотипної інформації. Музика сприймається дитиною дошкільного віку спонтанно й переживається цілісно. У зв'язку з цим для загострення звукового сприйняття, розвитку здібностей до диференціації музичних параметрів і різних якостей звуку в заняття з дошкільниками включаються різноманітні акустичні експерименти з різними матеріалами, слухання й аналіз звуків навколишнього світу, спроби імітації почутого на саморобних, орф- і традиційних музичних інструментах чи власним голосом тощо.

Практичний досвід зарубіжної музичної педагогіки свідчить, що акустичні експерименти з різними матеріалами повинні передувати грі на дитячому чи професійному музичному інструменті [2; 3; 4; 5; 6; 7]. Слухаючи музичний твір, діти сприймають його в цілому. Акустичні ж експерименти сприяють більш усвідомленому сприйняттю музики, формуванню здатності до розрізнення найважливіших характеристик звуку – регістру, динаміки, тембру, тривалості.

Частина уроку, присвячену акустичним експериментам, рекомендується будувати відповідно до таких етапів:

1. Обговорення завдання.
2. Експериментальні дослідження різного звукового матеріалу: окремих звуків, мотивів дитячих пісень, спеціальних звукозаписів й ін.
3. Поповнення нових знань через спостереження й активне сприйняття.
4. Узагальнення результатів спостереження й самостійне судження про розв'язання поставленого завдання.

Організація занять у груповій формі дозволяє ввести елементи соціального спілкування через колективну музичну діяльність: імітацію, опанування, порівняння й т. ін.

Під час експериментів зі звуком пропонується ставити перед дітьми певні завдання, що виконуються в ігровій формі:

- визначення форми, величини й властивостей матеріалу об'єктів із заплющеними очима, наприклад, ігри: „Я граю те, що ти не бачиш. Відгадай”, „Я малюю на твоїй спині графічне зображення звуку. Як це звучить на інструменті?” і т. ін.;
- вербальний опис властивостей звуку;
- пошук заданої звукової характеристики;
- наслідування голосом звукам навколишнього світу – ігри-імітації;
- звукова ілюстрація історій, віршів і т. ін.;
- фантазування історій на певні звукові ефекти, наприклад, гра „Почуй у кожній речі (предметі) сплячу пісню”;
- графічне зображення звукового результату.

Цікавим є досвід роботи в цій галузі німецького педагога Доротеї Кройш-Якоб з дітьми молодшого дошкільного віку [4]. Д. Кройш-Якоб відзначає, що діти дуже рано й інтенсивно виявляють здатність до сприймання звуків. З двох років це сприймання набуває відносно усвідомленої форми. Дітям цього віку педагог пропонує прослуховування звукозаписів з різними звуками навколишнього світу: звук потяга, що рухається, чи машини, шум вітру чи дощу, голоси різних птахів і тварин, тупіт, удари, дзенькіт в'язки ключів і т. ін. Малята повинні спробувати визначити звукове джерело. Діти дуже радіють, коли їм вдається виконати завдання, і з захопленням переходять до розв'язання наступного: зображення знайденого образу за допомогою голосу й рухів. У своїх імітаціях вони використовують рот, губи, язик, гортань, сміх, мукання, схлипування, як при риданні, дзиччання, бурмотіння, шепотіння, писки тощо.

На перший погляд може здатися, що такі шумові ігри сприяють розвиткові мови й лише побічно відносяться до процесу музичного виховання. Однак, це не так. З раннього віку дитина займається пошуком різних виразних можливостей, розвиваються її уявлення про різноманітні якості звуку, її слухо-моторна координація, фантазія, що безсумнівно позитивно відіб'ється на розвиткові творчих здібностей, образно-асоціативній сфері, а при наступній грі на інструменті – на розмаїтості звукоутворення й знаходженні яскравого музичного образу.

Після привертання уваги дітей до звуків навколишнього світу Д. Кройш-Якоб пропонує займатися з ними більш докладним дослідженням звукових джерел, переходячи від спостережень до порівнянь і оцінок, що, на її думку, приводить юних дослідників до відкриття: немає нічого в нашому світі, що не могло б тим або іншим чином видавати звуки чи шуми. Кожен дорослий не раз міг спостерігати за ситуацією, коли дитина багаторазово постукує дерев'яною паличкою або олівцем по столу чи будь-якому іншому предмету, спостерігаючи за акустичним результатом своєї дії. Вода, скло, дерево, метал, папір, пластик, камінь – кожен з цих матеріалів може стати джерелом звуку й використовуватися як примітивний музичний інструмент. На уроках Д. Кройш-Якоб діти слухають, як капає вода з крана і який різний тон виходить, якщо підставити під кран скляну чи пластмасову склянку; аналізують різну звуковисотність за різними наповненими пляшками з водою; дзенькіт склянок; порівнюють шелест паперу й фольги і т. ін. За допомогою язика, губ і зміни регістру й артикуляції власного голосу діти інсценують елементарні історії.

Для проведення акустичних експериментів з дітьми 3-4 років німецький педагог Маргіт Кюнтцель-Ганзен пропонує способи виготовлення самими дітьми найпростіших шумових інструментів [5]. Метою занять є пошук нових джерел звуку, а джерелами звуку стають пластикові трубки, пружини, сірникові коробки з наклеєними на них шматками наждакового паперу для тертя, підвішені на картонне коло за допомогою ниток гудзика чи голки для шелесту, натягнуті на трикутник гумки як щипковий інструмент, різні за розміром бляшані банки як маленькі барабанчики, наповнені різними сипучими матеріалами пляшки й десятки інших, так званих, дитячих інструментів, звучання яких виробляється за допомогою удару, щипка, тертя, видування повітря. На уроках М. Кюнтцель-Ганзен діти імпровізують на шумових інструментах і голосом найпростіші мелодії, а потому зображують музичні мотиви чи звукові характеристики окремих об'єктів графічно. Так, діти під керівництвом педагога складають цілі звукові партитури.

Як уже відзначалося, крім предметів навколишнього світу, власного голосу й саморобних інструментів, в експериментальній діяльності дітей зі звуком може з успіхом використовуватися інструментарій Карла Орфа.

Таким чином, основна мета акустичних експериментів вбачається в розвитку здібностей диференційованого музично-слухового сприйняття й накопиченні уявлень про різноманітні якості звуку для подальшої музично-інструментальної діяльності. Крім того, розвивається спостережливість, пробуджується активність, фантазія, прагнення до відкриттів і пізнання, інтерес до музичної діяльності.

Застосування методу акустичних експериментів дозволяє істотно розвинути музичний слух у різних його аспектах, значно підвищуючи таким чином рівень музичних здібностей у цілому, які необхідні для підготовки дитини до навчання гри на традиційному музичному інструменті. Метод акустичних експериментів стане також реальною допомогою й у процесі подальшого навчання – у пошуках ударних, шумових, фонічних засобів виразності скрипки.

Якісне виконання музиканта безпосередньо пов'язане з виробленням точних мускульних і просторових відчуттів. Природність і доцільність рухів є найважливішим засобом досягнення творчої свободи виконавця. Основною проблемою у формуванні ігрового апарату скрипаля є визначення межі м'язової напруги та співвідношень різних станів м'язів у процесі гри. „М'язове почуття є „посередником” між слухом і звукоутворенням” [8, с. 30], тому з самого початку музично-інструментального навчання необхідно сприяти постійному розвитку здібностей контролю м'язового напруження й розслаблення, обрання оптимального стану в залежності від ігрової ситуації, застосування найменш можливого ступеня активності „за допомогою постійного самозвільнення” [9, с. 36].

Профілактика й рятування від надмірної м'язової напруги – одна з основних проблем інструментальної педагогіки. З одного боку, затисненість не дозволяє досягнути необхідного виконавського результату, а з іншого – тривала перенапруга (хронічна м'язова затисненість) приводить до серйозних професійних захворювань.

Особливо це небезпечно в дошкільному періоді музично-інструментального розвитку. Негативні емоції від розумової й фізичної перенапруги під час занять можуть розбудити в дитині інстинктивне небажання займатися далі не тільки грою на скрипці, але й музикою взагалі.

Найчастіше зайва м'язова напруга дитини відбувається в таких ситуаціях: дитина стомлена, чимось засмучена, боїться зробити помилку, затримує подих, незручно тримає інструмент; сила тиску пальців на гриф зростає при збільшенні голосності й емоційного збудження; технічні складності в одній руці викликають напругу в іншій; при збільшенні темпу помітна напруга не тільки граючих м'язів, але і не граючих і т.ін.

Єдиний спосіб подолання м'язових затиснень – контроль за своїми діями й миттєве розслаблення затиснутих м'язів у процесі виконання. „Стан фізичного спокою м'язової системи є своєрідним

„камертоном” настроювання м’язових реакцій до відповідних доцільних дій” [10, с. 257].

Інша крайність стану м’язів – надмірна розслабленість (найчастіше зустрічається в дітей 3-4 років), що не дозволяє зробити рухи, які вимагають певного м’язового тону. Зміцнення м’язів і розвиток гнучкості суглобів допоможуть дитині в розвитку диференційованого відчуття м’язового стану.

Розвитку необхідних рухових навичок сприяє виконання різноманітних гімнастичних вправ. Тому обов’язковим елементом з перших уроків у класі „спеціального інструменту” повинні стати гімнастичні вправи на формування просторово-рухових відчуттів, розвиток м’язової свободи, пластичності, координації, реакції, спритності рухів, дрібної й крупної моторики, чіпкості й міцності пальців. Незважаючи на те, що на початку рухи дитини виглядають незграбними, її моторика, здібності реакції при відповідних умовах швидко розвиваються.

Ефективні гімнастичні вправи, метою яких є тренування опорно-рухового апарату, зняття втоми й напруги, профілактику професійних захворювань музикантів пропонують педагоги-практики А. Шмідт-Шкловська, Т. Юдовіна-Гальперіна, В. Макаров й ін. [11; 12; 13, с. 64 – 72]. Ці вправи можуть бути з успіхом використані як на індивідуальних, так і на групових заняттях з дошкільниками.

Добираючи гімнастичні вправи, необхідно дотримуватись таких принципів:

- починати зі знайомих у повсякденному житті дитини рухових комбінацій;
- іти шляхом від великих рухів до більш дрібних;
- здійснювати вправи в ігровій формі;
- усі гімнастичні вправи повинні готувати до конкретних рухових функцій, необхідних для подальших занять.

Бажано виконувати підготовчі гімнастичні вправи в ритмічно організованій формі.

Згідно з психологічними дослідженнями, „рухові відчуття пов’язані з пам’яттю м’язів про виконані будь-коли дії та їх запам’ятовування в мозку у вигляді нейронних слідів” [14, с. 150] Тому, готуючи дошкільника до освоєння елементарних ігрових рухів, варто спиратися на його колишній досвід балансування, розслаблення, падіння і т. ін., заснований на різній рухово-ігровій діяльності: плаванні, їзді на велосипеді, катанні на санках, на каруселі й т. ін. Для посилення концентрації відчуттів деякі вправи можна виконувати з заплющеними очима.

Часто в особливо складних у технічному відношенні уривках музичних творів виконавець мимоволі напружується, що відбивається на обличчі різними кривляннями. Це стосується й особливо емоційно насичених, драматичних уривків. Позбутися від зайвої напруги через

надмірне старання допоможе такий експеримент: треба попросити дитину насупити брови, потім зчепити зуби, а потім просто легко посміхнутися. Легка посмішка відразу ж дозволить відчувати повне розслаблення не тільки м'язів обличчя, але й усього корпусу.

При схильності до напруги м'язів шиї та обличчя, стиску зубів допомагає декламування віршів або спів під час гри на інструменті.

Допоміжним методичним засобом у навчанні дошкільників гри на скрипці є музично-ритмічний рух. Рух має особливу властивість узагальнювати емоційний стан людини. Так, „пластичне інтонування” музики виступає одним із засобів вияву дошкільниками своїх музичних переживань. Кожний жест, рух стають особливою формою відображення емоційно-образного змісту музики, засобів музичної виразності.

Уведення в зміст початкових занять елементів музично-ритмічного руху спрямоване на розв'язання низки важливих музично-виховних завдань:

- розвиток здібностей диференційованого тактильного, візуального й аудитивного сприйняття, інтуїтивного моторного реагування на акустичні сигнали, вербального опису власних відчуттів;
- освоєння можливостей власного тіла за допомогою всього корпусу чи різних частин тіла, чергування напруги й розслаблення, вправ на розвиток вільного й координованого руху;
- формування здібностей втілення музичних вражень у різні форми руху через спонтанне вираження музики в русі, освоєння взаємин загального характеру, темпу, ритму, динаміки, артикуляції музики й руху.

На перших етапах роботи діти інтуїтивно сприймають та передають характер, темп, динаміку, метроритм музичного твору. Поступово педагог знайомить їх з елементами музичної грамоти. У результаті підготовчих рухових вправ під музику дитина здобуває навички руху відповідно до характеру музики (спокійна, маршова, танцювальна й т. ін.), у повільному й швидкому темпі, уміння погоджувати рухи з побудовою музичного твору, реагувати на початок звучання музики та її закінчення, змінювати рухи відповідно до зміни засобів музичної виразності, самостійно починати рух після музичного вступу тощо.

Змістом роботи в цьому напрямку можуть бути пісні-інсценівки, дитячі ігрові пісні, танцювально-музичне оформлення текстів (лічилок, примовок, віршів, казок і т. ін.), дитячі танцювальні ігри, імпровізовані рухи на основі інтуїтивного сприйняття музичних параметрів – відповідно до темпу, ритму, динамічних, звуковисотних й артикуляційних змін у музиці (танцювальна імпровізація).

У процесі роботи використовуються різноманітні види рухів – ритмічний хід, біг на місці, легкі погойдування корпусом, хитання на двох ногах, що пружинять, крутіння на місці, притупування ногами, стрибки на місці, пластичні змахи руками, хлопки в долоні, вертіння

кистями рук, “диригування”, образні рухи: імітації обережного кроку кошеняти, стрибків зайчиків, польоту птахів, гри на музичних інструментах і т. ін.

Дітям дошкільного віку властиві наслідувальні рухи, тому бажано використовувати в музично-дидактичних іграх з малятами різноманітні дитячі іграшки: зайчики, кошенята, ведмедики та ін. Музично-ритмічні рухи можуть виконуватись з різними предметами: хусточкою, стрічечкою, м'ячем, іграшкою тощо.

Музичний супровід може виконуватися на скрипці, фортепіано. Можуть бути використані різноманітні звукозаписи. Не слід обмежуватися на заняттях використанням винятково дитячих чи програмних музичних творів. Необхідно розвивати в дітей емоційну чуйність на музику різних стилів і жанрів, різних національностей, з раннього дитинства уводити їх у світ народної, класичної, сучасної, джазової музики. Природно, що музичні уривки чи невеликі твори, які використовуються на заняттях, повинні бути високомистецькі, чіткі за формою і змістом, доступні для емоційного сприйняття дитини та зручні для виконання ритмічних рухів. Виразна гра педагога неодмінно розбудить у дитині бажання самій навчитися виконувати музику на інструменті.

Цікавим є досвід зарубіжних педагогів у сфері початкового музично-інструментального навчання. Радикально новий зміст дошкільного музичного навчання представлений в інструментальних школах, що належать до експериментального напрямку музичної педагогіки [15; 16; 17; 18]. Основні відмінності цих шкіл: безліч графічних зображень (звуків; звуковисотних, часових, динамічних, артикуляційних градацій мелодії; різних засобів художньої виразності); багато тексту, що роз'яснює можливість самостійної роботи зі звуковим матеріалом; вивчення традиційних музичних творів поряд з елементами імпровізаційної діяльності дитини; розширення виразних можливостей інструменту за допомогою введення нетрадиційних видів виконавської техніки; розвиток почуттєвого сприйняття, рух, спів, колективне музикування. Усі названі форми музичної діяльності є невід'ємною частиною занять, тому пріоритетною стає групова форма навчання.

Особливість методики експериментального навчання дошкільників гри на скрипці полягає в тому, що вихідним пунктом є експериментальне освоєння звукових і виконавських виразних можливостей інструмента, а також використання вільної імпровізації, що не зв'язана тональними рамками. На основі звукових ефектів, властивих сучасній музиці, здійснюється пошук особливостей ритмічної й мелодійної організації класичної музики. Основна перевага цього метода, на думку автора скрипкової школи для початківців Х. Зігерта, полягає в тому, що з самого початку дитина знайомиться зі звукозображальними можливостями виконавства: елементами вібрато, тремоло, флажолетами, рикошетом, гліссандо, пічікато лівою й правою рукою, а також із

позапозиційною грою, хроматичною та цілотновою гаммами [16]. Паралельно відбувається пошук можливостей графічного представлення відтворених звуків.

Експериментальне дослідження інструмента, його звукових і виразних можливостей може відбуватися за допомогою складання найпростіших казок та історій з відповідним музичним супроводом на інструменті. Для реалізації цієї мети використовуються різні доступні за віком засоби виразності: голосно чи тихо, щипком чи арко, шумові ефекти, типу постукування по деці чи гри за підставкою, легкі дотики смичка до струни або навіть скрип (наприклад, для імітації звуку старих дверей). За допомогою вже відомих ігрових прийомів діти можуть імпровізувати музичні казки й записувати їх графічно.

Створення дитиною найпростіших сюжетів з музичним супроводом – це шлях до музичної імпровізації, що повинна стати не кінцевим результатом навчання, а початковим. Шукаючи придатні засоби виразності, учень звикає вживати їх осмислено, виходячи з конкретного смислового поняття.

Таким чином, у процесі активного музикування в ігровій формі відбувається розвиток фантазії й уяви, збагачується музичний інтелект дитини, виховується необхідна слухо-рухова координація, розвиваються внутрішні музичні уявлення – мелодійний, тембровий, динамічний слух і почуття ритму, відпрацьовуються фундаментальні постановочні й виконавські навички (володіння штрихами, динамікою, фразуванням і т. ін.), формуються психомоторні уявлення про те, що властивості звуку залежать від способу його видобування. Логічне й образне начало стають взаємодоповнюючими сторонами пізнавального й виховного процесу. Розвиток образно-асоціативного мислення засобами експериментальної музичної діяльності сприяє розв'язанню найважливіших завдань музичного виховання – формуванню в музиканта-початківця творчого бажання відбити навколишню дійсність і його власний внутрішній світ у звуках, а також здатності осмисленого, естетично-повноцінного сприйняття музики й вихованню тим самим творчої особистості з раннього дитинства.

Список використаної літератури

- 1. Гарлицкий М.** Шаг за шагом: методическое пособие для юных скрипачей / М. Гарлицкий. – М. : Сов. композитор, 1972. – 80 с.
- 2. Auerbach L.** Hören lernen – Musik erleben. 100 Spiele und Beschäftigungen zur Vermittlung musikalischer Grundfertigkeiten / Auerbach L. – Wolfenbüttel : Mösel, 1972 – 121 s.
- 3. Friedemann L.** Kinder spielen mit Klängen und Tönen. Ein musikalischer Entwicklungsgang aus Lernspielen für Vorschulkinder, Schulanfänger, Sonderschüler / Friedemann L. – Wolfenbüttel : Mösel, 1971. – 80 s.
- 4. Kreusch-Jacob D.** Das Musikbuch für Kinder: horchen, singen, spielen, tanzen mit Kindern von 2-8 Jahren / Kreusch-Jacob D. – Ravensburg : Maier, 1975. – 121 s.

5. Küntzel-Hansen M. Musik mit Kindern. Versuche mit Gerauschklang / Küntzel-Hansen M. – Stuttgart: Klett, 1973. – 143 s. **6. Meyer-Denkman G.** Klangexperiente und Gestaltungversuche im Kindesalter / Meyer-Denkman G. – Wien : Universal Edition, 1970. – 55 s. **7. Widmer M.** Alles, was klingt. Elementares musizieren im Kindergarten / Widmer M. – Freiburg : Herder, 1997. – 155 s. **8. Кюхлер Ф.** Техника правой руки скрипача / Ф. Кюхлер. – К. : Муз. Україна, 1974. – 170 с. **9. Штейнгаузен Ф.** О физиологии ведения смычка / Ф. Штейнгаузен. – М. : Музторг ПТО МОНО, 1930. – 108 с. **10. Андрейко О.** До проблеми побудови технічного апарату скрипаля / О. Андрейко // Музичне виконавство : наук. вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського / [Ред. М. Давидов, В. Сумарокова]. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2001. – Вип. 18. – С. 251 – 262. **11. Макаров В.** Методика обучения игре на фортепиано в подготовительном отделении и начальной школе / В. Макаров. – Харьков : ХГИИ, 1997. – 120 с. **12. Шмидт –Шкловская А. А.** О воспитании пианистических навыков / А. А. Шмидт –Шкловская. – 2-е изд. – Л. : Музыка, 1985. – 70 с. **13. Юдовина-Гальперина Т. Б.** За роялем без слёз или Я – детский педагог / Т. Б. Юдовина-Гальперина. – СПб : Союз художников, 1996. – 112 с. **14. Петрушин В. И.** Музыкальная психология : учеб. пособие / В. И. Петрушин. – М. : Владос, 1997. – 383 с. **15. Boje H.** Klavierschule für Anfänger / Boje H. – Wien : Universal Edition, 1986. – 128 s. **16. Siegert H.** Violinschule / Siegert H. – Wien : Universal Edition, 1978. – Lehrheft. – 64 s., Schülerheft. – 56 s., Beiheft. – 111 s. **17. Vetter M.** Blockflötenschule / Vetter M. – Wien : Universal Edition, 1983. – 78 s. **18. Rosin A.** Posaunenschule: für Posaunen aller Art / Rosin A. – Wien : Universal Edition, 1977. – 72 s.

Сташевська І. О., Полянська К. В. Нетрадиційні форми й методи музичного розвитку й організації ігрового апарату скрипаля на початковому етапі навчання гри на інструменті

У статті розглянуто нетрадиційні форми й методи музичного розвитку й організації ігрового апарату скрипаля, які дозволяють суттєво підвищити ефективність навчально-виховного процесу на початковому етапі музично-інструментального навчання та допомогти учням „граючи” подолати складний етап освоєння первісних навичок інструментального виконавства. Охарактеризовано особливості організації підготовчого – „доінструментального” періоду навчання гри на скрипці, завданнями якого є розвиток музичних здібностей, свободи й пластики рухів учнів, їх психологічна й фізична підготовка до гри на музичному інструменті. Розкрито досвід зарубіжних педагогів у сфері початкового музично-інструментального навчання засобами експериментальної музичної діяльності.

Ключові слова: навчання гри на скрипці, музичний розвиток дітей дошкільного віку, нетрадиційні форми й методи музичного навчання, експериментальна музична педагогіка.

Сташевская И. О., Полянская Е. В. Нетрадиционные формы и методы музыкального развития и организации игрового аппарата скрипача на начальном этапе обучения игре на инструменте

В статье рассмотрены нетрадиционные формы и методы музыкального развития и организации игрового аппарата скрипача, позволяющие существенно повысить эффективность учебно-воспитательного процесса на начальном этапе музыкально-инструментального обучения и помочь ученикам „играя” преодолеть сложный этап освоения первоначальных навыков инструментального исполнительства. Охарактеризованы особенности организации подготовительного – „доинструментального” периода обучения игре на скрипке, основными задачами которого являются развитие музыкальных способностей, свободы и пластики движений учеников, их психологическая и физическая подготовка к игре на музыкальном инструменте. Раскрыт опыт зарубежных педагогов в сфере начального музыкально-инструментального обучения средствами экспериментальной музыкальной деятельности.

Ключевые слова: обучение игре на скрипке, музыкальное развитие детей дошкольного возраста, нетрадиционные формы и методы музыкального обучения, экспериментальная музыкальная педагогика.

Stashevs'ka I. O., Polians'ka K. V. Informal Forms and Methodology of Music Development and Organization of Musical Instrument of a Violinist at the Elementary Level of the Tuition on the Violin

The article concerns informal forms and methodology of music development and organization of musical instrument of a violinist that allow to significantly improve the effectiveness of educational process at the elementary level of music and instrument study and to help students easily master the initial level of instrumental performing. The peculiarities of organization of the preparatory, so-called pre-instrumental, period of the tuition on the violin, aimed at the development of abilities for music, as well as plastics of students' movements, their psychological and physical training in playing musical instrument. The experience of the foreign scholars in the sphere of elementary musical and instrument training by means of experimental music activities is given in the article.

Key words: tuition on the violin, music development of pre-school children, informal forms and methodology of music training, experimental music education.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013 р.
Прийнято до друку 31.05.2013 р.
Рецензент: д. пед. наук Зюзіна Т. О.